

Niin Virua, niin Virua

PIRKKO-LIISA RAUHALA

Tallinnan Viru-hotelli on itäme­rellinen aikalaislegenda ja lähi­historiallinen käsite, jonka suo­malaiset ja virolaiset enemmittä selityksittä tunnistavat. Tallin­nan yhtenä silmiinpistävämpänä rakennuksena Viru tulee säily­mään kauan. Se on suomalais­neuvostoliittolaisten suhteiden konkreettinen monumentti, jol­laisena se niin ikään tulee kauan säilymään muistissa.

Sakari Nupponen on kirjoit­tanut historiikin Virusta sen 35-vuotisjuhliin toukokuussa 2007. Teoksen tyyli­laji on oma­peräinen ja onnistunut sekoitus haastatteluista ja muista aineis­toista nostettuja havaintoja ja muisteluita, tutkivaa journalis­mia, lähihistorian kiinnepisteiden ja käännekohteiden kautta tapahtuvaa Virun tarinan kuljet­tamista. Kirjan kuva-aineisto ja sen sommittelu neuvostopunaisesta Viron trikoloriin leikkau­tu­vine värimaailmoineen ovat verrattomat, ja kansikuvaan va­litut valokuvat kiteyttävät Virun historiallisen ilmeen.

Nupponen saa kirjassaan ai­kaan vivahteikkaan, pitkälti tai­tavalla kokemusperäisellä me­todilla rakennetun keskustelun, jossa on mukana Virun historian kaikkien aikojen kaikkia toimi­joita. Kirja alkaa Urho Kekko­sellä, kuten historiallisten tosi­asioiden nojalla perusteltua on,

ja kulkee Yrjö Vanhasen kautta nykyisiin Sokos-hotellin johta­jiin. Tarkastelun jänneväleihin punoutuvat neuvostojohtajat ja neuvostovirolaiset vaikuttajat maailmankuuluine vieraineen. Viron itsenäistyessä myös Vi­ru kokee transformaation, jon­ka keskeiset piirteet Nupponen tuo esiin.

Nykyinen Sokos-hotelli on jo rakennusajastaan (1969–1972) lähtien ollut Virosta se asia, jon­ka suomalaiset tuntevat ja jon­ka valokeilassa tallinnalaiset ovat muodostaneet käsitystään suo­malaisista, minkä Nupponen to­teaa: ”Jokaisella tallinnalaisella, kuten useimmilla suomalaisil­lakin, on mielipiteensä tai mie­likuvansa Virusta. Se on jotain se.” Virun kakkoskerroksen baari – suomalaisten omavaltaises­ti sen läheisille käytäville laajen­tamilla anniskeluoikeuksilla ja tarpeellisilla levähtämipaikoilla – jäi monelle suomalaisturistil­le ainoaksi kosketukseksi Tallin­naan. Virusta onkin tullut jon­kinlainen kiusallinen ikoni suo­malaisen viruvalgeturismille.

Nupposen kertomatavalla Vi­rusta kuoriutuu esiin monia ker­roksia, jotka valaisevat neuvos­toaikaista virolaista elämänme­noa, Moskovan roolia, KGB:n erikoista asemaa ja sosialistisen valtionyri­tyksen pyörittämistä. KGB osana Virua on ollut nä­

Sakari Nupponen
Aikamatka hotelli
Viruun
Helsinki: Ajatus Kirjat,
2007
189 s.

kyvä, mutta sen merkitys ja roo­li jäävät silti epäselviksi, mikä ei johdu Nupposen menetelmis­tä ja tietolähteistä, vaan siitä, et­tä vielä­kään ei tiedetä, missä kai­kessa KGB:llä oli sormet pelisä ja miksi ne kussakin asiassa ja kulloinkin olivat. Olen kuul­lut viime vuosina paljon paitsi tarinoita myös kongressiesitel­miä, joissa on korostettu entis­ten sosialististen maiden sisäisen turvallisuuden koneistoilla ja salaisella poliisilla olleen läsnäolollaan ennen kaikkea pelote­funktio, johon Nupposenkin havainnot viittaavat. Kummalli­sia, kuin asiaankuulumattomia henkilöitä ovilla ja piholla on tallentunut aikalaiskuviin.

Olen pitänyt luottamuksen puutetta ja lähiverkoston tui­kurtumista nyky-Viron yhteis­kuntaelämän ongelmana. Nup­posen kokoamasta Viru-aineis­to­sta tulee näkyviin neuvostoai­kaisia privaatteja luottamusver­kostoja, joita muodostui vasta­painoksi puoluevallalle ja sen tiedustelukoneistolle. Tullessaan Virun johtajaksi Yrjö Vanhanen, sivuuttamaton osa Virun histo-

riaa ja legendaarisuutta, kohtasi kyseiset luottamusverkostot vaikuttavalla tavalla. Niistä Vanhan löysi neuvostoaikaisen työ- kulttuurin ja tehottomuuden, joilla on historiallinen kääntöpuolensa.

Viru kantoi neuvostojalla ”yhteiskuntavastuuta” ympäristöstään tavaranhankintamenetelyillään ja henkilöstöpolitiikallaan. Virun henkilöstö hoiti omaa luottamusverkostoaan tarjoamalla aterioita sukulaisille ja ystäville henkilökunnan kanttiinissa. Olen havaintojeni perusteella päätyneet pitämään Virossa sosialismin kaudella vallinnutta verkkaista työtappaa jonkinlaisena hiljaisena protestina, johtamisjärjestelmän koetteluna. Silti toiminta oli neuvostokatsannosta niin tehokasta, että Moskovasta tulleet puoluejohtajat hämmästelivät, kun Virun vastaanotossa paiskittiin töitä seisallaan ja keittiöstä tuli herkullista ruokaa. Annosten ainekset punnittiin sekä raakoina että kypsytämisen jälkeen Moskovan ohjeiden mukaan. Nykyisille laatu- ja auditointimenetelyille löytyy edeltäjiä yllättävillä tahoilla! Virun keittiössä tehtiin tarkkaa työtä, kun salaattien ainekset punnittiin puolen gramman tarkkuudella. Nupposen kirjan hienoa antia ovat nämä ruokareseptit, joiden toteuttamiseen digivaaka on tarpeen.

Prostituutiosta Nupponen kertoo oleellisena ja täysin itsestään selvänä osana Virun tarinaa ja tuo esiin (uuden itsenäisyyden ajan) johtajan ohjeita lukumääriä myöten. Erinomaista näin: seksibisnes kuuluu kovana tosiasiana Tallinnan hotellibisnekseen eikä ole mikään suomalaisten keski-ikäisten feministien kehittäminen sosiaalinen konstruktio. Nupposen kirjassa kään-

tyy ansioksi se, että hän ei ryhdy kritisoimaan eikä myöskään vähättelemään prostituutiota.

Nupposen kirjan kestävimäksi anniksi veikkaan sitä viivaiteikasta kuvaa, jonka hän piirtää neuvostojan keplottelualoudesta yhden case-esimerkin, Viru-hotellin, avulla. Kyseinen talous ilmeni ruohonjuuritason mitä erilaisimpina vaihto-, suostuttelu- ja sopimustalouden konkreettisina muotoina. Virun hankintamenetelyt erilaisissa lupa-asioissa ja hotellin pyörittämiseen tarvittavien tavaroiden ja raaka-aineiden saamisessa antavat käsityksen sosialistisen bisneksen tekemisestä. Ostaminen oli Neuvostoliitossa taitolaji, ja sen oheistaitona muodostui varastoimisen taito: neuvostoyrittäjän, joka tässä tapauksessa on Intouristin huippuhotelleihin kuuluva Viru, piti tuntea tavarantuottajakanaavat, piti hankkia sitä, mitä kulloinkin sattui saamaan, ja osata varastoida se. Muistan glasnostin alkuvaiheessa päivänvaloon päässeeseen neuvostoliittolaisen sananparren: ”Missään ei ole mitään ja jossain on aina kuitenkin jotakin.” Virun hankintoja näytetään tehdyn tietoisina kyseisestä seikasta.

Defkan poliittinen ekonomia ansaitsi paitsi oman kirjan myös retrospektiivisen etnografisen tutkimuksen, joka olisi vielä mahdollista tehdä. Defkassa kiteytyy se luoviminen, jota neuvostokansalaisten piti harjoittaa selviytyäkseen arjesta. Defkan kanssa toimeen tuleminen oli myös sosialistisen yritystoiminnan ydintä. Laajemmasta katsannosta koko defka-järjestelmää voi jälkikäteen tulkita paikallisella tasolla toteutetuksi hallitsemistavaksi. Defka voisi olla myös se konkreettinen asia, jol-

la voisi eritellä neuvostoaikaisten toimintatapojen venäläisiä traditioita ja niiden kiinnittymistä virolaiseen ympäristöön.

Nupposen kirjasta luen surullisen summan: 500 miljoonalla silloisella Suomen markalla myytiin uudelleen itsenäistyneen Viron 215 valtionyhtiötä vuonna 1994. Luotan Nupposen tietoon myyntihinnasta, josta olen vuosien varrella nähnyt toisistaan poikkeavia lukuja. Tartossa työskentelyni aikana olen eri menetelmillä ja havaintoja yhdistelemällä laskeutunut ja päätellyt, että Viron valtionyhtiöiden todellinen arvo oli vähintäänkin viisinkertainen, joidenkin yritysten paljon enemmän. Halvalla meni. Viirasta katsottuna Nupposen kirja on arvokas esitys yhdestä yksityistetystä yrityksestä. Lukijaa jää harmittamaan, että Virun talouden kiemuroita esitellessään Nupponen sulkeutuu sisäpiiriin yksityiskohtiin; Suomen ja Viron talouselämän uudelleen järjestelyissä 1990-luvulla tapahtui myös yhteen kytkeytymisiä, joiden yleisiä piirteitä kirjassa olisi voinut olla enemmän esillä.

Sakari Nupponen on tehnyt kulttuuriteon aikamatkatessaan Viruun. Matkan tuloksena syntynyt kirja on sopivan nostalginen ja hauska. Tarinaan on silti kiinteästi kudottu neuvostoyhteiskunnan ankeus, arkinen tyrannia, joka sävyttää Viru-hotellin toimintaa ja sen jollakin tavalla erikoista asemaa suomalaisten turistien kohteena Neuvostoliitossa. Teoksesta löytyy oivaltavia havaintoja menetteilyistä, joilla tallinnalaiset ja virolaiset sopeutuivat maassaan ties kuinka monenteen vieraseen valtaan viimeksi kuluneiden 700 vuoden aikana. – Suomalaisen suurten ikäluokkien

muistoissa elävän 1980-luvun Virun riisuttuja malleja löytyy

muuten pitkin nykyistä Venäjän maata, monissa kaupungeis-

sa polkuriippuvasti Keskushotelli-nimisinä.

Enemmän aikaa, vähemmän roinaa

PASI PYÖRIÄ

Osmo Soininvaaran uusimman kirjan motto on harvinaisen osuva: enemmän aikaa, vähemmän roinaa. Tämä kuvaa mitä parhaiten *Vauraus ja aika* -teoksen sisältöä. Jatkuvasti kiihtyvä kilpajuoksu talouskasvun ja työn tuottavuuden oravanpyörässä on itsepetosta, eikä se tee meistä yhtään aikaisempaa onnellisempia. Vaikka Suomi on vauraampi kuin koskaan, maksamme materiaalisesta hyvinvoinnista liian kovan hinnan kiireenä, kiristyvänä työtahtina ja pätkätöiden epävarmuutena. Tässä on ennen kaikkea kyse huonoista valinnoista eikä mistään luonnonlaista, Soininvaara lataa.

Soininvaaran kritiikin lähtökohtana on taloustieteilijöiden havainto, jonka mukaan rikkaiden länsimaiden yleinen vaurastuminen ei ole enää pitkään aikaan kasvattanut yleistä onnellisuutta. Länsi-Euroopassa vaurauden ja onnellisuuden saturatiopiste saavutettiin suurin piirtein 1970-luvun alussa, Suomessa hieman myöhemmin, Soininvaara väittää. Ilmiöllä on kaksi puolta. Kun elintaso nousee riittävän korkeaksi, lähinnä vain henkilökohtainen vaurastuminen merkitsee onnellisuuden lisääntymistä. Toisin sanoen maapallon taloudellisesti etuoikeutettu vähemmistö vertailee elintasoaan muihin samassa ankkalammikossa eläviin ja rakentaa

tätä kautta subjektiivista kokemustaan vaurauden tuottamasta onnellisuudesta.

Onnellisuuden ja talouskasvun vaikeata yhtälöä voidaan havainnollistaa esimerkiksi, joka liittyy kaikkein läheimpään elinympäristöömme – kotiin. Maaliskuussa 2007 julkaistun Pientalobarometrin mukaan asumisviihtyvyys on viime vuosina laskenut. Kaikkein tyytymättöimpiä ovat kerrostaloasukkaat, joista vuonna 2006 vain 28 prosenttia koki viihtyvän asunnossaan erittäin hyvin. Viisi vuotta aiemmin vastaava luku oli 42 prosenttia. Rivitalo- ja etenkin omakotitaloasujat sentään ovat tyytyväisempiä, mutta näissäkin ryhmissä kokemus asumisviihtyvyydestä on laskenut useita prosenttiyksikköjä viimeksi kuluneen puolen vuosikymmenen aikana. Havainto tuntuu yllättävältä, kun otetaan huomioon se, että asuntokauppa ja rakentaminen ovat käyneet kuumana ennätyspikkään. Yhä useampi tavallinenkin palkansaaja on päässyt ”unelmensa” kotiin, joskin useimmiten velkarahalla.

Mistä tämänkaltaisessa ilmiössä on kyse? Onnellisuuteen perehtyneiden taloustieteilijöiden selitys istuu arkijärkeenkkin. Ihminen mukautuu ympäristönsä muutoksiin äärimmäisen tehokkaasti. Uusi asunto, auto tai

Osmo Soininvaara
Vauraus ja aika
Helsinki: Teos, 2007
198 s.

vene tekee hetkeksi onnelliseksi, mutta alkuhuuman jälkeen tunne-elämän tasapaino palautuu nopeasti. Vain hieman kärjistäen sanoen se, mikä oli eilispäivän luksusta, on tämän päivän standardi. Kenties kulutus on kuin huumetta, jota on pakko saada lisää asteittain kovempina annoksina.

Kulutustoleranssin kasvu on yksi mahdollinen selitys sille, miksi vauraus ja onni eivät kulje käsi kädessä. Toiseksi on syytä erottaa toisistaan massakulutus ja etuoikeutettu kulutus, kuten Soininvaara tekee. Koko kansan vaurastuminen perustuu edelliseen, kun taas jälkimmäisessä on kyse vaurastumisesta suhteessa muihin. Vaikka koko kansan varallisuus kasvaisi kuinka paljon tahansa, joitakin asioita, kuten menrenrantatontteja Helsingin keskustan liepeillä, ei voi tuottaa lisää. Näin ajateltuna vauraus ja sen synnyttämä status on suhteellista. Aineellisen yltäkylläisyyden olosuhteissa omalla absoluuttisella elintasolla ei ole niinkään väliä. Sen sijaan omien kulutusmahdollisuuksien suhde muiden elintason on ratkaisevampaa.